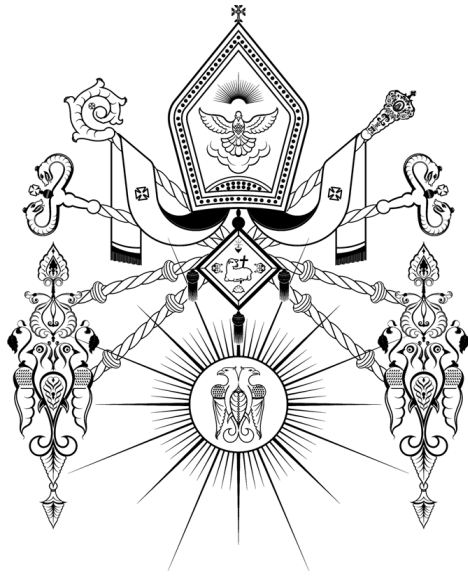

**ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ**

**ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱՐԻ
2 0 1 9**

**Պ Ա Տ Գ Ա Մ
Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ**

ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան
Թեմակալ Առաջնորդներուն,
հոգեւոր դասուն,
Ազգային Իշխանութեանց եւ
մեր ժողովուրդի զաւակներուն

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Անթիլիասի Մայրավանքէն հայրապետական օրհնութեամբ, քրիստոնէական ջերմ սիրով եւ ազգային վառ ապրումներով կ'ողջունենք Ազգ. Ընդհանուր Ժողովը, Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան Կրօնական ու Քաղաքական ժողովները, Թեմակալ Առաջնորդները, հոգեւոր դասը եւ մեր ժողովուրդի սիրելի զաւակները:

Հոգեկան խոր գոհունակութեամբ կ'ուզենք հաստատել, որ 2003-էն սկսեալ, իւրաքանչիւր փարի մեր եկեղեցւոյ ու ժողովուրդի կեանքին հետ սերտ աղերս ունեցող երեսոյթի մը կամ արժէքի մը նուիրելու Մեր որոշումը՝ Հայրապետական յարուկ պարգամի ճամբով, մեր ժողովուրդին մօտ լայն արձագանգ գրաւ: Ան առիթ հանդիսացաւ փութալ փարուան նիւթին մասին խօսելու, գրելու, քննարկումներ կատարելու եւ զանազան այլ միջոցներով զայն մեր անձնական թէ համայնական կեանքի լուսարձակին փակ բերելու: Արդարեւ, յարկանշական երեսոյթ մը, զոր կը նկատենք կենսական, առաջին, քննական ու իրապաշտ արժեւորումի ենթարկելու մեր կեանքը իր զանազան բնագաւառներով ու զայն բանալու նոր հորիզոններու. եւ երկրորդ, ուղիներ որոնելու՝ մեր եկեղեցին վերանորոգման, մեր հայրենիքը հզօրացման եւ մեր ազգը պայծառ ապագայ առաջնորդող:

Վերջերս, Լիբանանի մեր մամուլի պարասիսանափումներուն հետ ունեցած հանդիպումի մը ընթացքին առաջարկուե-

ցաւ, որ ներկայ փարին հռչակենք «Հայ Մամուլի Տարի»: Առաջարկը գրանք փեղին, որովհետեւ, ինչպէս յաճախ Մեր պարագամներուն մէջ շեշտած ենք, հայ մամուլը իր էութեամբ ու կոչումով, գերազանցօրէն առաքելութիւն է: Ահա այս համոզումէն մեկնելով, 2019 փարին կը հռչակենք՝

« Հ Ա Յ Մ Ա Մ Ո Ւ Լ Ի Տ Ա Ր Ի »

Այս առիթով անհրաժեշտ կը նկատենք նախ հպանցիկ ակնարկ մը ներել ընդհանրապէս մամուլին ու յարկապէս հայ մամուլի ծագման ու պարմական հոլովոյթին առնչուած կարգ մը հիմնական երեւոյթներու վրայ:

ԻՆՉ Է ՄԱՄՈՒԼԸ

Մամուլը իր ընդհանուր իմաստով կը նշանակէ՝ փպագրութիւն, հրատարակութիւն, փպագրական մեքենայ, փեղեկատրութիւն, փեղեկատրական ցանց կամ կառոյց: Մամուլ բառով, յարկապէս վերջին քանի մը դարերուն, առաւելաբար կը բնորոշուէր փեղեկատրական որեւէ օրկան՝ օրաթերթ, շաբաթաթերթ, ամսաթերթ կամ պարբերաթերթ: Իսկ վերջին փասնամեակներուն, մամուլը աւելի լայն հասկացողութեամբ կը ներառէ ինչ որ առնչուած է փեղեկատրութեան. այսինքն՝ փպագրուած մամուլի կողքին, նաեւ՝ ձայնասփիւռ, հեռափոխիկ եւ համացանց: Մեր խօսքը հոս առաւելաբար կը վերաբերի փպագիր մամուլին:

Տեղեկատրական բնագաւառը հսկայ աշխարհ մըն է, ուր մասնաւորաբար ելեկտրոնային մամուլի մարզէն ներս, ամէն օր փեղի կ'ունենան հսկայաքայլ ու աննախընթաց զարգացումներ: Տեղեկատրական արհեստագիտութիւնը, հակառակ շարք մը վարչակարգերու կողմէ հաստատուած սահմանափակումներուն ու բանեցուող հակակշռին, դարձած է աշխարհի ամենէն հզօր ուժերէն մէկը, նոյնիսկ՝ յեղափոխութիւններ յառաջացնող, արելութիւն հրահրող, իշխանութիւններ փա-

պալոդ, կառոյցներ քանդող, դէպքեր այլափոխող, անձեր վարկաբեկող կամ՝ հակառակը: Փաստերը պերճախօս են: Նշանները ցոյց կու տան, որ ներկայ ընթացքը կրնայ ասելի ուժեղ թափով շարունակուիլ՝ փեղեկապուական մարզը դարձնելով ասելի՛ փիրական ընկերութեան կեանքէն ներս:

ՄԱՄՈՒԼԻ ԾԱԳՈՒՄԸ

Մամուլի ծագումը կ'երթայ մինչեւ Ք.Ա. 59 թուականը, երբ Հռոմի մէջ հանրութեան փեղեկութիւններ փոխանցելու փորձ մը եղած է, «*Աքթա Տիուրնա*» (*Acta Diurna*) անունով ծանօթ, պատերու կամ մեքաղներու վրայ կապարուած փորագրութիւններով: Առաջին փպագրուած շաբաթօրեայ թերթը լոյս տեսած է Սթրազպուրկի մէջ, 1605-ին գերմանացի Ճոհան Քարօլուսի կողմէ՝ «*Կարեւոր եւ յիշարժան լուրերու ներկայացում*» (*Relation aller Fürnemmen und gedenckwürdigen Historien*) անունով: Ապա, փպագրուած մամուլը հանգրուանային զարգացումով սկսած է փարածուիլ գլխաւորաբար Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Անգլիոյ, Հնդկաստանի եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ՝ դառնալով, ծանուցումներու ու լրատուութեան կողքին, քաղաքական, տնտեսական, մշակութային ու հասարակական խնդիրներու քննարկումի կարեւոր բեմ: Նկարի ունենալով մամուլին հետզհետէ աճող ազդեցիկ դերը ընկերութեան կեանքին մէջ, պեղական, քաղաքական եւ այլ մարզերու պարկանող կազմակերպութիւններ ու կառոյցներ ունեցած են իրենց մամուլի օրկանները թէ՛ իրենց սկզբունքները փարածելու ու շահերը հետապնդելու եւ թէ՛ համակիրներ սիրաշահելու հեռանկարով:

Վերջին փարիներու վիճակագրութիւններուն համաձայն, օրինակ, օրական 93 միլիոն թերթ կը սպառի Չինաստանի մէջ, 78 միլիոն՝ Հնդկաստանի, 70 միլիոն՝ Ճափոնի, 48 միլիոն՝ Միացեալ Նահանգներու, 22 միլիոն՝ Գերմանիոյ մէջ: Իւրա-

քանչիւր երկիր մեծ թիւով տպագրուած մամուլ ունի. օրինակ, Անգլիոյ մէջ 100 ամսաթերթ եւ 75 օրաթերթ գոյութիւն ունին. Միացեալ Նահանգներու մէջ՝ 110 ամսաթերթ եւ 95 օրաթերթ: Կարգ մը օրաթերթեր համաշխարհային ճանաչում կը վայելեն թէ՛ իրենց բովանդակութեամբ եւ ազդեցութեամբ, եւ թէ ընթերցողներու որակով ու քանակով. օրինակ, Ռուսիոյ «*Փրատ-րատ*»ն, Միացեալ Նահանգներու "*The New York Times*"ը, Անգլիոյ "*The Sun*"ը. արաբական աշխարհէն ներս՝ Գահիրէի "*Ահրամ*"ը կամ ֆրանքոֆոնի ծիրէն ներս՝ Փարիզի "*Le Monde*"ը:

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ԾԱԳՈՒՄԸ

Հայ առաջին տպագիր թերթը՝ «*Ազդարար*», լոյս տեսած է Հնդկաստանի Մաթրաս քաղաքին մէջ, Յարութիւն Քին. Շմաւոնեանի նախաձեռնութեամբ, 1794 Հոկտեմբեր 14-էն մինչեւ 1796, եւ միայն՝ 18 թիւ: «*Ազդարար*»ը գիտական, գրական, հասարակական բնոյթ ունեցած է. տպագրած է ազգային, կրօնական, դաստիարակչական եւ բարոյախօսական բովանդակութեամբ բանաստեղծութիւններ, պատմուածքներ, առակներ, Անգլիացի ծանօթ գրողներու գործերէն թարգմանութիւններ, նաեւ Մաթրասի հայութեան մասին կարեւոր տեղեկութիւններ: «*Ազդարար*»էն ետք Հնդկաստանի Պոմպէյ քաղաքին մէջ լոյս կը տեսնէ «*Օճանաստիտեան*» (1815) եւ Կալկաթայի մէջ՝ «*Հայեղի Կալկաթեան*» (1820) եւ «*Շրեմարան*» (1821) պարբերաթերթերը:

Հայ մամուլը Պոլիս կը հասնի 1832-ին: Օսմանեան կայսրութեան սահմաններէն ներս, 42 քաղաքներ, յարկապէս Պոլիսն ու Զմիւռնիան, կ'ունենան իրենց հայաբառ մամուլը. իսկ լոյս ընծայուած հայ թերթերուն թիւը կը հասնի շուրջ 650-ի: Արեւմտահայաստանի մէջ՝ Վասպուրականը եւ Տարօնը իսկ

Արեւելահայաստանի մէջ՝ Երեւանը, Ս. Էջմիածինը եւ Շուշին կը դառնան հայ մամուլի կարեւոր կեդրոններ: Հայ Առաքելական եկեղեցին, հայ Կաթողիկէ եւ Աւետարանական եկեղեցիները, ինչպէս նաեւ Միսիթարեան հայրեր, պաշտօնական ամսագիրներուն կողքին զանազան ձեւի ու ծաւալի պարբերաթերթեր կը հրատարակեն:

Արդարեւ, հայր ուր որ հաստատուած է, հեղինակութեամբ եղած է թերթ հրատարակելու. նոյնիսկ եթէ քաղաքն չէ ունեցած, դիմած է խմորապիպի. անոնցմէ ոմանց կեանքը պայմաններու բերումով եղած է կարճատեւ: Այսպէս, հայ պարբերական մամուլի առաջին հեղինակները կը գրենք հետեւեալ քաղաքներուն մէջ.՝ Թիֆլիս (1846), Սինկափուր (1847), Փարիզ (1855), Մուկուա (1858), Թեոդոսիա (1860), Մանչեսթըր (1863), Փետերսպուրկ (1863), Գահիրէ (1865), Արմաշ (1864), Երուսաղէմ (1866), Հալէպ (1868), Պաքու (1877), Վառնա (1884), Ժընէւ (1887), Ռուսթ Հոպոքըն, Միացեալ Նահանգներ (1888), Աղեքսանդրիա (1889), Պաղպատ (1890), Աթէնք (1891), Թեհրան (1894), Հռոմ (1911), Քորֆու (1923), Եթովպիա (1932): Լիբանանի մէջ առաջին պարբերաթերթը լոյս տեսած է 1918-ին Զահլէ. ապա՝ 1921-էն սկսեալ որբանոցներու մէջ, ընդհանրապէս խմորապիպ: Պէյրութի մէջ առաջին գոյգ լրագիրները եղած են «*Փիւնիկ*» (ապա «*Նոր Փիւնիկ*») եւ «*Լիբանան*» 1924-ին. իսկ 1927-ին՝ «*Ազդակ*», եւ 1937-ին՝ «*Զարթօնք*» եւ «*Արարատ*» օրաթերթերը: Լիբանանի մէջ լոյս ընծայուած քարտէսային բնոյթի պարբերաթերթերուն թիւը կը հասնի շուրջ 250-ի:

Հայ քաղաքի մամուլը ներկայութիւն է այսօր հայ կեանքի մայր էջին վրայ՝ թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Արցախի եւ թէ՛ Սփիւռքի մէջ: Տպագիր մամուլին առընթեր ձայնասփիւռը, հեռարեւիլը ու ընկերային ցանցը իրենց ուրոյն դերը ունին եւ յաճախ աւելի՛ ազդու՝ քաղաքացիական ճարտարագիտութեան աննախընթաց զարգացումով:

ՅԱՏԿԱՆՇԱԿԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Հայ մամուլի ծագումին ու անոր պատմական հոլովոյթին վրայ ներուած հպանցիկ ակնարկ մը ի յայտ կը բերէ շարք մը յարկանշական երեւոյթներ, որոնք անհրաժեշտ է որ լուսարձակի փակ առնուին.–

ա) Հայ մամուլի պատմութեան գծով կարարուած ուսումնասիրութիւններուն համաձայն, քաղաքուած առաջին հայ մամուլէն մինչեւ այսօր շուրջ 4600-5000 մեծ ու փոքր պարբերականներ հրատարակուած են: Եկեղեցւոյ, դպրոցի ու մշակոյթի կողքին հայը յարուկ կարեւորութիւն է փուած մամուլին եւ՝ զանազան չափի, ձեւի ու բովանդակութեան թերթեր հրատարակած: Մեր փուած ամփոփ փեղեկութիւնները պերճախօս կերպով կը վկայեն, թէ հայ մամուլը առանցքային դեր ունեցած է գաղութներու կազմակերպման ու կազմաւորման, հաւաքական յիշողութեան պահպանման ու ազգային ինքնութեան ամրապնդման մէջ:

բ) Հայ մամուլը դարձած է հարազատ հայելին ընդհանրապէս մեր ժողովուրդի համազգային եւ յարկապէս գաղութային կեանքին՝ իր էջերուն մէջ լայն փառով համարեա բոլոր բնագաւառներուն կապուած փեղեկութիւններու, նկարագրականներու, դէպքերու ու դէմքերու: Ան նաեւ դարձած է գաղութ գաղութ փեղեկութիւններու ու լուրերու փոխանցման եւ գաղութներու միջեւ փոխ-յարաբերութիւն սպեղծող կենդանի, եւ յաճախ միակ կամուրջը:

գ) Հայ մամուլը դարձած է մեր հոգեմտաւոր արժէքներու, ազգային խնդիրներու, կրօնա-բարոյական նիւթերու, հայ համայնքը յուզող մտահոգութիւններու, անցեալին ու ներկային առնչուած կարեւոր դէպքերու ու երեւոյթներու արծարծման ու քննարկման եւ նոյնիսկ բանավէճերու հրապարակային բեմ:

դ) Հայ մամուլի ճամբով հայ մարդը իրագել դարձած է

արտաքին աշխարհի անցուղարձերուն, հակառակ այն իրողութեան, որ յարկապէս Օսմանեան ու Յարական կայսրութեանց սահմաններէն ներս եւ Միջին Արեւելեան կարգ մը երկիրներու մէջ, հայ մամուլը եւս, տեղական մամուլին նման, ենթակայ եղած է խիստ գրաքննութեան:

ե) Իր հրատարակած թերթօններուն միջոցաւ հայ մամուլը ընթերցողներուն ներկայացուցած է հայ գրողներուն, եւ նոյնիսկ օտար հանրաժանօթ գրողներու երկերը: Ան նաեւ առիթ ընծայած է հայ գրողներուն, իրենց գրական առաջին ստեղծագործութիւնները լոյս ընծայելու մամուլի էջերուն վրայ, այս ձեւով դառնալով դպրոց՝ գրական դաշտ մուտք գործած նոր սերունդներուն:

զ) Հայկական հողէն ու միջավայրէն պոկուած հայու բեկորներուն համար հայ մամուլը դարձած է հայակերպումի դարբնոց՝ հայ լեզուի պահպանումով, մեր հոգեւոր, մշակութային, բարոյական ու ազգային ասանդութիւններուն ու արժէքներուն փարածումով ու պաշտպանութեամբ, ինչպէս նաեւ ազգին գերագոյն իրելալներուն ու երազներուն սերունդէ սերունդ փոխանցումով:

է) Վերջապէս, իր ունեցած բազմակողմանի դերին կողքին անհրաժեշտ է ընդգծել, թէ հայ մամուլը իր պարունակած լայն տեղեկութիւններով ու հայթայթած ճիշդ տուեալներով, կը մնայ վստահելի սկզբնաղբիւր՝ տուեալ գաղութի, ժամանակաշրջանի, կազմակերպութեան, դէպքի կամ դէմքի մը կապուած պրպտումներու կամ աշխատասիրութիւններու համար:

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ԴԻՄԱԳՐԱԲԱԾ ՄԱՐՏԱՀՐԱԲԷՐՆԵՐԸ

Ինչպէս այլ ընկերութիւններու պարագային, նոյնպէս եւ հայ կեանքէն ներս մամուլին դերը ատելի ծաւալած է ու դարձած առանցքային թէ՛ Հայաստանի եւ թէ՛ Սփիւռքի մէջ: Ինչպէս

միշտ, այսօր աւելիով, բազմերես է ու բազմանպատակ հայ մամուլին դերը. ահա թէ ինչու գայն բնորոշեցինք որպէս առաքելութիւն: Այս հայեցակէտով կ'ուզենք մօտենալ հայ մամուլին եւ կը սպասենք, որ նո՛յն այս ինքնահասկացողութեամբ հայ մամուլը մօտենայ ինքնիրեն, ինչպէս նաեւ՝ մեր ժողովուրդը հայ մամուլին: Հետեւաբար, անհրաժեշտ է, որ հայ մամուլը ներկայ ժամանակներու ու հրամայականներու լոյսին փակ, ինքնաքննութեան ու ինքնարժեւորման գործընթաց մը ճշդէ՛ համապարփակ մօտեցումով եւ իրապաշտ ու քննական ոգիով, որպէսզի կարենայ առաւել պարասխանապրութեամբ ու յանձնառութեամբ շարունակել իր առաքելութիւնը: Այս սպասումով ու հեռանկարով, կ'ուզենք կարգ մը երեւոյթներ, մտահոգութիւններ ու մարտահրաւերներ մատնանշել .-

1) Հայ մամուլին կոչումը առաջին հերթին փեղեակ պահել է մեր ժողովուրդը ներգաղութային, ներազգային ու միջազգային գլխաւոր լուրերուն ու անցուդարձերուն: Բնականաբար, իր այս պարասխանապրութեան մէջ մամուլը պէտք է ըլլայ իրապաշտ ու անաչառ, իր էջերուն վրայ հարազատ կերպով ներկայացնելով լուրերը եւ փեղ փալով նախընտրաբար այն լուրերուն, որոնք կենսական են ու այժմէական եւ ուղղակիօրէն կամ անուղղակիօրէն առնչութիւն ունին մեր ժողովուրդին հետ: Հայ մամուլը կանոնաւոր ու գնահատելի կերպով կը շարունակէ իր լրատուական դերը՝ յարաբերաբար փութալ օրաթերթի կամ շաբաթաթերթի ծաւալին ու առաջնահերթութեան:

2) Համաշխարհայնացած ներկայ աշխարհը իր փեղեկատուական լայնածիր ցանցերուն ու լրատուամիջոցներու ճամբով վերածուած է, ինչպէս յաճախ կը շեշտուի, փոքր գիւղի մը, ուր ամէն մարդ, եւ կայծակնային արագութեամբ, ամէն բանէ փեղեակ կը դառնայ: Անհրաժեշտ է որ հայ մամուլը նո՛յն արագութեամբ քայլ պահէ միջազգային մամուլին հետ, ներ-

գրաւելու համար ընկերային համացանցին մօտէն հեպտուոդ իր ընթերցողը: Սակայն, յաճախ փարօրինակ փեղեկութիւններով լեցուն միջազգային մամուլին նկատմամբ հարկ է ըլլալ չափազանց զգուշաւոր: Հայ մամուլը կոչուած է մեր արժէքներու ու ըմբռնումներու մաղէն անցընելու այն լուրերը, որոնք վնասակար են մեր ազգային ինքնութեան եւ ընդհանրապէս խոսքոր կը համեմատին հայ մարդու բարոյական ու հոգեւոր արժէքներուն: Յիշեալ երկու փարածքները իրարմէ հեռացնելը ճիշդ չէ, եւ փաստօրէն՝ անկարելի: Հայ մամուլին դերը ներդաշնակ ու օգտաշատ հաւասարակշռութիւն ստեղծել է:

3) Հայ մամուլը իր սովորական դերէն անդին պէտք է դառնայ դպրոց յարկապէս հոն, ուր չկայ հայակերպումի, ազգակերպումի ու հայրենակերպումի լծուած հայ դպրոց, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց համար, որոնք պայմաններու պարտադրանքով հեռու մնացած են հայ դպրոցի հայաշունչ մթնոլորտէն: Կանուխ փարիքէն հայ մարդու կազմաւորման փուլերուն վրայ դրական ազդեցութիւն ունենալու հեռանկարով, անհրաժեշտ է նախաձեռնել եւ զարգացնել մանկապարտեզական մամուլի հրատարակութիւնը: Հայ մամուլը պէտք է նաեւ դառնայ՝ հայ լեզուի, հայ գրականութեան, հայոց պատմութեան, հայ դասի ուսուցիչ, ընթերցողներուն փոխանցելով հիմնական գիպելիքներ ու փեղեկութիւններ նշեալ մարզերուն շուրջ: Թերթօնի վերադարձը կը նկատենք էական. կարգ մը օրաթերթերու նախաձեռնած «յաւելուած»ները եւս կրնան նպաստել այս ուղղութեամբ: Յիշեալ նիւթերը այնպիսի ձեւով հարկ է ներկայացնուին, որ ըլլան ամփոփ, հասկնալի ու գրաւիչ, որպէսզի ընթերցողը չբաւարարուի միայն թերթին վերնագրերը կարդալով եւ կամ միայն առաջին էջը աչքէ անցընելով:

4) Հայ մամուլը նաեւ դաստիարակիչ դեր ունի: Այսպէս եղած է հայ մամուլը. այսպէս պէտք է ըլլայ մանաւանդ այսօր,

բնականաբար փարբեր մօտեցումներով ու շեշտաւորումներով՝ երբ ապագգային ու ապաբարոյ առուներ սկսած են հոսիլ հայ կեանքէն ներս: Սակայն, հայ ինքնութեան կազմաւորման ու առողջ պահպանման իր կարելոր դերին մէջ հայ մամուլը զգոյշ պէտք է ըլլայ, որպէսզի չխրտչեցնէ նոր սերունդը, անոր եւ ներկայ ընկերութեան միջեւ բաժանման գիծեր քաշելով: Նման մօտեցում կրնայ նոր սերունդը հեռացնել ո՛չ միայն հայ մամուլէն, այլ նաեւ՝ հաւաքական հայ կեանքէն: Իր դասարիարակիչ դերին մէջ հայ մամուլը կրնայ հեղափոխական ու աշխոյժ հարթակ դառնալ հայ եւ օտար արժէքներու ու հայեցակէրերու երկխօսութեան ու այդ ճամբով՝ հայու ինքնութեան առաւել բիրեղացման ու հարստացման:

5) Հայ մամուլը լայն չափով ենթակայ ըլլալով անհատական, կուսակցական կամ պետական ուղեգիծերու, միշտ խուսափած է նոյնիսկ նուազագոյն ինքնաքննադատութեան փող փալու իր սիւնակներէն ներս: Սա բնական երեւոյթ է: Սակայն, ծայրայեղ զգուշաւորութիւնը հայ մամուլը կրնայ առաջնորդել կաղապարուած մօտեցումներու, զմռսուած մտածումներու ու փոկմաթիք կեցուածքներու, որոնք չեն նպաստեր որեւէ բնոյթ կամ նպատակ ունեցող կառոյցի վերանորոգման ու զարգացման եւ ընդհանրապէս ընկերութեան յառաջդիմութեան: Հայ մամուլին դերը աւելի կը հզօրանայ ու իր հմայքը աւելի կը ծաւալի՝ երբ քաջալեր հանդիսանայ բազմակարծիքութեան, դառնայ խթան հայ քաղաքական մտքի զարգացման, ըլլայ համապարփակ ու հաւասարակշռուած իր մօտեցումներուն ու արժեւորումներուն մէջ, երբ քաջալերէ մեր թերութիւնները սրբագրելու ձգտող շինիչ քննարկումները իր էջերուն վրայ, վերջապէս երբ դառնայ ժողովուրդին ձայնը ու կամքը արփայտարող վստահելի ու ազդու միջոց:

6) Հայ մամուլը իր էութեամբ ու կոչումով առաքելութիւն

ըլլալով, կոչուած է վերանորոգ յանձնառութեամբ ջափագովը հանդիսանալ մեր ինքնութեան էական փարբերը կազմող՝ հոգեւոր, բարոյական, ընկերային, մշակութային ու ազգային արժէքներուն ու ասանդութիւններուն, իրեալներուն ու խորհրդանիշերուն: Այս ուղղութեամբ, յարուկ առիթներով յօդուածներու կամ յօդուածաշարքերու հրատարակութիւնը, մըրցանքներու կազմակերպումը եւ այլ նմանօրինակ նախաձեռնութիւնները կրնան բարերար դեր ունենալ: Մեր կեանքի ներկայ պայմանները այնպիսին են, որ հայ մարդը, մանաւանդ պարանին ու երիտասարդը, մնայուն կերպով հաղորդ է կայքէջերու ճամբով պարզուող ներկայ ընկերութեան յոռի երեւոյթներուն: Հայ մամուլը իր կայքէջին միջոցաւ, հայ մարդուն ունեցած անմիջական կապը ընկերային ցանցին հետ ճիշդ կերպով օգտագործելով, կրնայ արթուն պահակը դառնալ մեր արժէքներուն: Այս աշխատանքը հարկ է որ կազմակերպուի մասնագիտական եւ մանկավարժական յարուկ մօտեցումներով:

7) Հայ մամուլը պէտք է դառնայ հալ լեզուի պաշտպան: Խորապէս մտաւոր ենք հայ լեզուին նահանջով: Արեւելահայերէնի աղաւաղումը Հայաստանի մէջ՝ օտար բառերու ու դարձուածքներու լայն գործածութեամբ, եւ արեւմտահայերէնի գործածութեան նուազումը Սփիւռքի մէջ, մեր լեզուն արագ ընթացքով կ'առաջնորդեն դէպի նահանջ: Հայ լեզուի առողջ պահպանման ու պաշտպանութեան մեր հաւաքական ճիգին առաջին ճակատի վրայ կը գտնուի հայ մամուլը: Ահա թէ ինչու անհրաժեշտ է, որ հայ մամուլը նախ իստպատահանջ ըլլայ ինքնիր նկատմամբ, զգոյշ ըլլալով իր էջերուն վրայ յաճախ երեւցող լեզուական թերիներէ:

8) Յեղասպանութեան, Արցախի եւ ընդհանրապէս ազգային պահանջարկիւթեան գծով հետզհետէ ծաւալող ապարե-

ղակարուութեան դէմ պայքարելու պարասիսանարուութիւնը ունի հայ մամուլը: Հերեւաբար, անհրաժեշտ է որ հայ մամուլը Հայաստան-Արցախ-Սփիւռք զօրակցութեամբ եւ եռամիասնական ծրագրուած աշխատանքներով հակազդէ թէ՛ օտար պետական եւ թէ՛ քրեակարուական օրկաններու ու ցանցերու կողմէ հայկական հարցերու եւ թեմաներու շուրջ կիրարկուող հսկայական ապափեղակարուական արշաւներուն՝ միաժամանակ պարզելով պարմական իրողութիւնները եւ պաշտպանելով մեր իրաւունքներն ու կեցուածքները:

9) Մամուլին սրանձնած նշեալ պարտաւորութիւնները, ինչպէս նաեւ մեր սպասումները իրմէ, զայն կը մղեն հայ կեանքէն ներս սրանձնելու, որոշ իմաստով, առաջնորդողի դեր: Արդարեւ, հայ մամուլը լոկ եղածը կամ փեսնուածը փոխանցողի կրաւորական դերին մէջ պէտք չէ ըլլայ. սոսկ մեր կեանքի հայելին պէտք չէ դառնայ. այլ՝ մեր կեանքի թերիւնները փեսնելու իմաստութիւնն ու արթնութիւնը, եւ զանոնք սրբագրելու քաջութիւնն ու պարտաւորութիւնը պէտք է ունենայ: Եւ աւելին, սպասելի է որ հայ մամուլը, նոր սերունդները մեր արժէքներով դասփարակելով, մեր լեզուին, աւանդութիւններուն ու իրելալներուն պաշտպանը ու ջարագովը դառնալով, յուշարարի, քննադատողի, սրբագրողի եւ ուղղութիւն փութողի անաչառ դերին մէջ ըլլայ՝ հեռու միաբեւեռ մօտեցումներէ ու մակերեսային դատումներէ:

10) Հայ մամուլին առաքելութեան անբաժան մասը կը կազմէ գաղութի, ազգին ու հայրենիքին ամբողջականութեան պահպանումը ու միութեան ամրապնդումը: Երբեմն սակայն, մամուլը, փապգիր թէ՛ համացանցային, կը գործէ իր կոչումին հակադիր ուղղութեամբ, քրեղ քալով՝ անհանդուրժողութիւն սերմանող, լարուածութիւն յառաջացնող, հին վերքեր գրգռող ու բեւեռացումներ սքեղծող նիւթերու ու մօտեցումներու: Հայ մամուլը պարտաւոր է հեռու մնալ նման վարատող մթնո-

լորտի ստեղծումէ: Այսօր խիստ անհրաժեշտութիւնը կը զգացուի, որ Հայաստան-Արցախ-Սփիւռք եռամիասնութեան ձեւաչափով հայ մամուլը դառնայ լուրջ, իրարեւ ու համապարփակ քննարկումներու հարթակ՝ արծարծելով համահայկական օրակարգեր եւ ճշդելով անոնց լուսաբանման եւ վերլուծման հիմնական ուղղութիւնները:

11) Հայ մամուլը հեռու պէտք է մնայ մանաւանդ, այսպէս կոչուած «դեղին մամուլ»էն: Մեր բարոյական ու ազգային արժէքներուն հետ խոտոր համեմատող լրագրական այս յոռի երեւոյթը, դժբախտաբար, սկսած է փեղ գրնել մասնաւորաբար ընկերային ցանցերու վրայ գրնուող լրատուամիջոցներու մէջ: Արդարեւ, ընկերային ցանցերու անհակակշիռ ազատութիւնը, կայքէջային մամուլը վերածած է անպարասխանապարտ արտայայտութիւններու եւ ապարեղեկատուութեան փեղ փուող, ինչպէս նաեւ դէպքեր չարափոխող ու դէմքեր վարկաբեկող կամ վճարումով վարկ ու գնահատանք գնող, բարոյական սկըզբունքներէ զուրկ մամուլի: Մամուլի ազատութիւնը, որ ներկայ ընկերութիւնները կառավարող հիմնական սկզբունքներէն մէկն է, հարկ է ճիշդ ըմբռնել ու կիրառել: Սանձարձակ ազատութիւնը անպարասխանապարտութեան վերածուելով, կը դառնայ աղբիւր չարիքի: Անհրաժեշտ է որ հայ մամուլը գործէ ազատ մթնոլորտի մէջ՝ հեռու ամէն փեսակ ներքին թէ արտաքին կաշկանդումներէ: Սակայն, պարասխանապարտ ու հաշուեփու ազատութիւնը պէտք է ուղեգիծը դառնայ հայ մամուլին:

12) Ինչպէս առաքելութեան կոչուած եկեղեցին ժողովուրդին փանողը եւ անոր արժէքները ու նպատակը կենսագործողը հոգեւորականն է, նոյնպէս ալ մամուլը առաքելութեան վերածողը մամուլի մշակն է՝ խմբագիր, լրագրող, թղթակից կամ աշխատակից: Առանց իր մշակին նուիրեալ աշխատանքին, մամուլը կը կորսնցնէ իր ինքնութիւնը ու կոչումը, իր

որակն ու նպատակը: Մամուլի սպասարկուներուն նկատմամբ երբեմն կիրարկուող ապօրէն միջոցառումները՝ հալածանք, արգելք, բանտարկութիւն ու նոյնիսկ սպանութիւն, խստօրէն դատապարտելի են: Մամուլի մշակը կոչուած է ազատ միջավայրի մէջ եւ բարձրագոյն աստիճան պատասխանատւութեամբ կատարելու իր առաքելութիւնը՝ ըլլալով հաւատարիմ, արդար, առողջ, թափանցիկ, իրապէս, շինիչ իր աշխատանքին մէջ: Անցեալին ունեցած ենք, այսօր եւս ունինք, հայ մամուլի առաքելութեան նուիրուած նման մշակներ:

13) Ներկայ օրերուն հայ մամուլը կը գտնուի լուրջ մտահոգութիւններու ու մարտահրաւերներու դիմաց: Տպագիր մամուլին նկատմամբ հետզհետէ աճող անտարբերութիւնը, որ միջազգային երեւոյթ մըն է, նաեւ հայ տպագիր մամուլը մարտնչած է լուրջ դժուարութիւններու: Արդարեւ, տպագիր մամուլին էջերուն նուագումը, անոր բովանդակութեան կրճատումը ու որակի անկումը, օրաթերթերու շաբաթաթերթի վերածումը, ընթերցողներու թիւին նօսրացումը, կարգ մը մամուլի օրկաններու փակումը եւ հետզհետէ զգացուող խմբագիրներու ու լրագրողներու պակասը մտահոգիչ երեւոյթներ են: Այս բոլորին կողքին, հայ մամուլին դիմագրաւած փնտեսական դժուարութիւնները փաստօրէն հայ մամուլին համար սրեղծած են լուրջ տագնապ: Եթէ ուրիշներուն համար մամուլը եկամտաբեր աղբիւր է ու շահաբեր ձեռնարկ, իր ողջ պատմութեան ընթացքին հայ մամուլը երբեք այդպէս չէ եղած եւ չէ այսօր: Հայ մամուլին առաքելութիւնը վերականգնելու ու առաւել հզօրացնելու համար անհրաժեշտ է զայն դարձնել փնտեսապէս ինքնաբաւ: Տնտեսապէս նեցուկ կանգնիլ հայ մամուլին կը նշանակէ՝ զարգացած, ապակ ու փորձառու խմբագիրներ ու լրագրողներ ունենալ, որակաւոր բովանդակութեամբ ու մեծաթիւ էջերով մամուլ ունենալ, մեծ թիւով ընթերցողներ ունենալ եւ հայ մամուլի հայակերպ, ազգակերպ ու հայրենակերպ առաքել-

լութիւնը աւելի՛ ծաւալել: Արդարեւ, ներկայ փարին հռչակելով **Հայ Մամուլի Տարի**, այլ յիշեցումներու կարգին, նաեւ հայ մամուլը նիւթապէս ինքնաբաւ դարձնելու հրամայականը կ'ուզենք կարեւորութեամբ յանձնել մեր ժողովուրդի ազնիւ ուշադրութեան:

Այս առիթով Մեր աղօթքներուն մէջ կը յիշենք անցեալի այն բոլոր խմբագրապետները, խմբագիրները, լրագրողները ու ընդհանրապէս մամուլի մշակները, որոնք իրենց ամուր հաւատքով ու նուիրեալ աշխատանքով հայ մամուլին առաքելութիւնը պարասխանապրութեամբ կենսագործեցին նոյնիսկ մեր կեանքին ամենէն մռայլ պայմաններուն մէջ: Բի՛ր յարգանք անոնց:

Հայրապետական Մեր օրհնութիւնը ու բարձր գնահատանքը կը յայտնենք մամուլի բոլոր սպասաւորներուն, որոնք, հակառակ բազմազան ու այլազան դժուարութիւններուն, հաւատարմօրէն կառչած կը մնան իրենց կոչումին: Բի՛ր պարի՛ իրենց:

Ներկայ փարին **Հայ Մամուլի Տարի** հռչակելով կոչ կ'ուղղենք.–

– Մեր թեմակալ առաջնորդներուն, ազգային իշխանութիւններուն, մեր քոյր կազմակերպութիւններուն ու հայ մամուլի օրկաններուն՝ հանդիսութիւններու, սեմինարներու, համագումարներու, դասախօսութիւններու, ցուցահանդէսներու կամ հրատարակութիւններու ճամբով, լուսարձակի փակ բերելու հայ մամուլին եզակի կարեւորութիւնը մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ:

– Հայաստանի մէջ պետական, իսկ Սփիւռքի մէջ համայնքային պարասխանապրութեան, գործնական միջոցներով նեցուկ կանգնելու հայ մամուլին՝ շեշտելով անոր վիճակուած բազմակողմանի դերը:

– Մեր ունեւոր ազգայիններուն, հայ մամուլին Կրուած պարահական նուիրարութիւններէն անդին, յարուկ հիմնադրամներ հասարարելու՝ հայ մամուլին արդիականացման եւ ընդհանրապէս վերակազմակերպման սարարող ծրագիրներու իրագործման:

– Խմբագիրներու ու լրագրողներու պարասարութեան ու վերարակարման յարուկ դասընթացքներ հասարարելու, յարկապէս Սփիւռքի մէջ: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կարողիկոսութիւնը պարասար է նման նախաձեռնութեան դիմելու՝ գործակցութեամբ հայ մամուլի պարասիսանարուներուն:

– Մեր ժողովուրդի բուր գաւակներուն, հեռու մնալու կայքէջերու ճամբով հրամցուող ընդհանրապէս անորակ ու անդիմագիծ մամուլէն, եւ իրենց ամուր կարուածութիւնը գործնապէս արարայարելու Կրագիր հայ մամուլին նկարմամբ, բաժանորդագրուելով եւ հաղորդ դառնալով անոր բովանդակութեան:

Մեր ջերմ մաղթանքն է, որ հայ մամուլը վերանորոգ նախանձախնդրութեամբ ու նուիրումով շարունակէ իր առարելութիւնը:

Հայրական օրհնութեամբ ու սիրով,

Աղօթարար՝

**ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ**

*1 Յունուար, 2019
Անթիլիաս, Լիրանան*